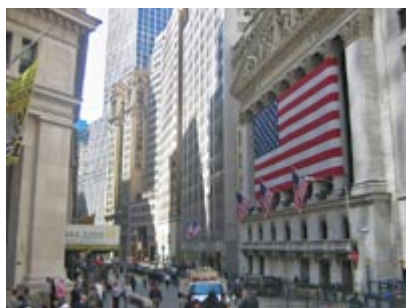

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ – Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για οικονομικά εγκλήματα ; (της Ιωάννας Μουτσοπούλου)

Είναι καιρός να εξετάσουμε πτυχές της οικονομικής ζωής όπως αυτή εκτυλίσσεται υπό τα διάφορα δόγματα. Το επίκαιρο και υπό εξέταση δόγμα, που χαρακτήρισε τις τελευταίες δεκαετίες την παγκόσμια οικονομία, είναι αυτό της φιλελεύθερης οικονομίας.

Φαίνεται ότι το φιλελεύθερο αυτό δόγμα έγινε αποδεκτό σε δύο επίπεδα: στο πεδίο της πράξης με την ελπίδα αποκόμισης άμεσου και απεριόριστου κέρδους και στο πεδίο της αφηρημένης σκέψης, χωρίς όμως να εξετασθεί σε βάθος και βάσει των πραγματικών δεδομένων η συμφωνία του με το όλο δικαιοσύνη πλαίσιο (αυτό δηλαδή που αφορά όλους τους τομείς της ζωής).

Οι τομείς αυτοί είναι η υγεία, η παιδεία, η εργασία, το περιβάλλον και ο πολιτισμός. Αυτό το δικαιοσύνη πλαίσιο είναι -συνήθως- αποτέλεσμα μακράς κοινωνικής διεργασίας, όπως οι αρχές του ΟΗΕ που θεσπίστηκαν μετά από έναν μεγάλο και οδυνηρό πόλεμο. Δεν ερευνήθηκε η αλληλεπίδρασή του με το συγκεκριμένο ανθρωπολογικό περιβάλλον (παγκόσμιο και εθνικό), δηλαδή η επίδραση που μπορεί να έχει ο ανθρωπολογικός παράγοντας στην εφαρμογή του δόγματος και αντίστροφα. Ένα επίσης στοιχείο που ξεχάστηκε ή αποσιωπήθηκε είναι ότι το ίδιο το συνταγματικό κράτος κάτω από τις ιστορικές εξελίξεις προσέλαβε και τα χαρακτηριστικά του κράτους πρόνοιας.

Δεν αρκούν οι μεγάλες ιδέες, απαιτούνται και νηφάλιοι και οξυδερκείς χειρισμοί. Αυτό που δεν ερευνήθηκε ήταν το καίριο πρόβλημα: **αν μπορούσε ο άνθρωπος να χειρισθεί με ατομική κοινωνική υπευθυνότητα το ζήτημα της ελευθερίας** και επομένως με ποιον τρόπο η ελευθερία αυτή θα επηρέαζε την υπόλοιπη ζωή καθώς και την οικονομική ζωή των φτωχότερων.

Έτσι στην πραγματικότητα η αποδοχή του δόγματος καταλήγει να υποκαθιστά ή να καταργεί τυπικά ή άτυπα τους άλλους νόμους (διεθνείς και εθνικούς). Στις ΗΠΑ το κράτος πρόνοιας συρρικνώθηκε δραματικά. Όμως το σύνταγμά τους μιλάει για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Δεν καθίσταται αυτή η συνταγματική διάταξη κενή περιεχομένου, όταν το κράτος δεν διαθέτει χρήματα για την προστασία τους; Εκτός και αν εννοούν απλώς ότι θα τα αναγνωρίζει το κράτος, εάν και εφόσον είσαι αρκετά ισχυρός ώστε να τα υποστηρίξεις ο ίδιος! Αλλά τότε τι νόημα έχει η ύπαρξη του κράτους;

Δεν εννοούμε σε καμμία περίπτωση ότι τα δόγματα είναι άχρηστα. Συνήθως μάλιστα είναι φορείς μεγάλων ιδεών, αλλά προβάλλονται και υποστηρίζονται από ακατάλληλους ανθρώπους ή σε ακατάλληλες συνθήκες ή και τα δύο. Το πρόβλημα που γεννάται τότε είναι η απολυτότητα του δόγματος και η μη συμμόρφωσή του ή ο μη περιορισμός του από άλλες αρχές που διέπουν ήδη παράλληλα το σύνολο του δικαίου ή, με άλλα λόγια, το πρόβλημα είναι κατά πόσο η απολυτότητα ενός δόγματος επηρεάζει και συρρικνώνει τις άλλες συνυπάρχουσες αρχές δικαίου.

Έχοντας λοιπόν λαβή από την πρόσφατη παγκόσμια οικονομική εξέλιξη με την απεριόριστη και παράλογη διόγκωση των τραπεζικών και χρηματιστηριακών εργασιών, η οποία πραγματικά, όπως λένε οι επιφανείς οικονομολόγοι και αναλυτές, θα βυθίσει οπωσδήποτε τις οικονομίες σε ύφεση, είμαστε υποχρεωμένοι να προβούμε σε κάποια ανάλυση και κριτική σε αδρές γραμμές του φιλελεύθερου δόγματος της οικονομίας όπως εφαρμόστηκε στην πράξη.

Πρώτα από όλα κανένα θεωρητικό δόγμα δεν μπορεί να θεωρείται νόμος, αλλά, ακόμη και αν ένα δόγμα καθιερωθεί σε εθνικό επίπεδο με νομικό πλαίσιο, τότε τρία πράγματα πρέπει να συμβούν:

α.- Αυτό το νομικό πλαίσιο θα πρέπει να μην αντιβαίνει στο συνταγματικό πλαίσιο της χώρας που το εφαρμόζει, γιατί το σύνταγμα είναι ο θεμελιώδης νόμος μιας χώρας και είναι πολύ πιθανόν να υπάρχουν συνταγματικές διατάξεις και εγγυήσεις τις οποίες το συγκεκριμένο δόγμα εφαρμοζόμενο ανατρέπει στην πράξη και άσχετα από τις ωραίες εξαγγελίες. Αν για παράδειγμα υπό κανονικές και ελεγχόμενες από το κράτος συνθήκες οι μεγάλες εταιρείες μπορούν και ξεφεύγουν από την νομιμότητα περισσότερο από άλλους επιχειρηματίες, τότε θα είναι άτοπο και αβάσιμο λογικά να θεωρήσει κανείς ότι δεν θα πράξουν τα ίδια και χειρότερα σε περίπτωση έλλειψης κρατικού ελέγχου. Αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και οι ευχές σίγουρα δεν αρκούν για κάλυψη αυτής της ανάγκης.

β.- Για προωθημένες κοινωνίες -που τέτοιες βέβαια δεν υπάρχουν ακόμη- θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν και οι λεγόμενες υπερσυνταγματικές αρχές, δηλαδή αρχές που υπερβαίνουν ακόμη και το σύνταγμα, όπως η δημοκρατία, οι οποίες υποτίθεται ότι θα πρέπει να ισχύουν ακόμη και αν στο σύνταγμα έχουν τεθεί διαφορετικές αρχές. Βάσει αυτών των αρχών, οι οποίες υπάρχουν

ανεξάρτητα από τη βούληση του νομοθέτη, θα πρέπει να κρίνεται και το ίδιο το σύνταγμα, το οποίο έτσι θα στέκει σε ένα ενδιάμεσο επίπεδο σπουδαιότητας: δηλαδή πάνω μεν από τον κοινό νόμο, αλλά κάτω από αυτές τις αρχές. Τέτοια δόγματα (όπως τα οικονομικά) και ρυθμίσεις θα έπρεπε να εξετάζονται και υπό το φως τέτοιων αρχών. Όμως τέτοιες απόψεις προωθήθηκαν αμέσως μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, όταν οι αναμνήσεις του πολέμου ήταν απολύτως νωπές... μετά όμως, όπως όλα τα σημαντικά πράγματα, βαθμιαία ξεχάστηκαν μέσα στη λαίλαπα της καλοπέρασης, που φαντασιωνόταν ότι δεν είχε από κανέναν ανάγκη!

γ.- Πρέπει αναγκαστικά να ερευνάται και η νομιμότητα τέτοιων πράξεων καθώς και των σχετικών νομικών ρυθμίσεων σε σχέση με το διεθνές δίκαιο. Αυτή η ανάγκη καθίσταται περισσότερο επιτακτική, εφόσον υπάρχει και διεθνής επιρροή των δρώντων, (που εδώ είναι οι εταιρείες, οι μεγαλομέτοχοι και τα στελέχη τους, αλλά και οι πολιτικοί). Για παράδειγμα, ο Πρόεδρος της Κομισιόν Εμ. Μπαρόζο είπε ότι είχαν σκεφθεί να ασκήσουν αυστηρότερους ελέγχους στις τραπεζικές πρακτικές, όμως δεν το έκαναν γιατί φοβόντουσαν την αντίδραση! Αλλά τίνων την αντίδραση; Των πολιτών; Θα πρέπει λογικά να υποθέσουμε ότι εννοούσε την αντίδραση των τραπεζιτών.

Όμως οι πολιτικοί δεν επελέγησαν για τη θέση που κατέχουν για να υποχωρούν στις πιέσεις των ισχυρών παραγόντων. Αυτή η μη-δράση τους είναι παράβαση καθήκοντος δια παραλείψεως τελούμενη και θα πρέπει να ελεγχθεί νομικά. Ως παράλειψη εννοούμε την μη ενημέρωση και την μη ανάληψη κατάλληλης δράσης. Αλλά δεν είναι μόνον η παράλειψη (που υπό προϋποθέσεις θα μπορούσε να θεωρηθεί λογική), είναι και η μετά επιμονής δημόσια υποστήριξη ενός δόγματος και η διαβεβαίωση ότι όλα είναι ορθά και ισορροπημένα στην οικονομία, ακόμη και σε αυτές τις τελευταίες ημέρες της έσχατης κρίσης... της Πομπηίας! Εδώ λοιπόν δεν έχουμε αναγκαστική υποχώρηση, αλλά εθελούσια υποστήριξη μιας θέσης και απόκρυψη της αλήθειας ή απόλυτη αμέλεια και ανικανότητα, για την οποία όμως οι πολιτικοί και πάλι έχουν ευθύνη.

Στην συγκεκριμένη λοιπόν περίπτωση της παγκόσμιας αυτής οικονομικής κρίσης που οδήγησε και θα οδηγήσει ακόμη περισσότερο τον κόσμο σε ύφεση με συνέπειες πολύ οδυνηρές, όπως η ανεργία, η έλλειψη στέγης, ίσως τροφής, περίθαλψης κλπ., το ερώτημα αναδύεται καθαρά: Υπάρχει ευθύνη των παραγόντων αυτών; Η δράση τους επηρέασε αρνητικά, καθοριστικά και δραματικά τη ζωή μεγάλου - πολύ μεγάλου- αριθμού ανθρώπων; Ήταν η δράση τους σύμφωνη με τις διεθνώς εξαγγελθείσες αρχές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ελευθερίας και ασφάλειας; Στρέφονται οι πράξεις τους και τα αποτελέσματα της κερδοσκοπικής δράσης τους ενάντια στην ίδια την ανθρωπότητα; Αυτό απαιτεί έρευνα. Αλλά και μόνον η έκταση και το βάθος των επιπτώσεων το αποδεικνύει.

Ειδικά όμως στις περιπτώσεις της κερδοσκοπίας πάνω σε είδη βασικής ανάγκης, όπως η τροφή και το πετρέλαιο, το πράγμα είναι πιο προφανές και η απάντηση δεν μπορεί παρά να είναι αναντίρρητα μία: Ότι παραβίασαν τις διεθνείς αρχές, επηρέασαν αρνητικά πολύ μεγάλα ανθρώπινα σύνολα σε όλο τον κόσμο και επομένως ευθύνονται γι' αυτό. Αυτό συμβαίνει επειδή η κερδοσκοπία από μεγάλους παίκτες, που γίνεται πάνω σε προϊόντα βασικής ανάγκης, όπως τα τρόφιμα, επηρεάζει τις τιμές ανοδικά και αυτό καθιστά αυτά τα προϊόντα δυσπρόσιτα στους φτωχούς που όμως είναι πάρα πολλοί.

Επιπλέον έτσι καταρρέουν και οι οικονομίες στις χώρες τους, που για να εισαγάγουν τέτοια προϊόντα πρέπει να πληρώσουν τιμή πολλαπλάσια της προηγούμενης, με αποτέλεσμα να μην τους απομένουν έτσι ούτε διαθέσιμα κεφάλαια για περαιτέρω βελτίωση της ζωής των πολιτών τους, π.χ. στην παιδεία ή στην υγεία, ούτε ίσως κεφάλαια για κάλυψη της ίδιας και μόνον της ανάγκης για τροφή. Η συνέπεια είναι αύξηση της φτώχειας, των θανάτων, της κακουχίας. Πού είναι σε αυτή την περίπτωση η αρχή της δημοκρατίας; Δεν μοιάζει αυτό με πολεμική πολιορκία μιας πόλης ή μιας χώρας, που καταδικάζεται έτσι σε θάνατο; Να μην καταλήξουμε να έχουμε λιγότερη νομική προστασία για τις προσβολές της αξιοπρέπειας και της ζωής εν καιρώ ειρήνης από ό,τι εν καιρώ πολέμου! Ούτε να επιτρέπουμε εν καιρώ ειρήνης την νομική διαφυγή των εγκληματικών συμπεριφορών.

Το ίδιο γίνεται και στον πολυσυζητημένο τομέα της ενέργειας, η οποία είναι επίσης απολύτως αναγκαία για την ανθρώπινη ζωή, εκτός και αν ξαναγυρίσουμε στα σπήλαια, πριν ακόμη και από τον Προμηθέα, όταν έδωσε τη φωτιά στους ανθρώπους παραβαίνοντας την εντολή των θεών! Και να σκεφθεί κανείς ότι προσπαθούν να εμπορευθούν και το νερό, προωθώντας την ιδιωτικοποίηση του τομέα του νερού σε διάφορες χώρες!

Καταλαβαίνει κανείς το δράμα που μπορεί να παιχτεί σε μια τέτοια περίπτωση, την στιγμή μάλιστα που τα νερά δεν είναι πια τόσο άφθονα όσο ήταν κάποτε. Αλλά και η απεριόριστη επέκταση ή κερδοσκοπία στους υπόλοιπους τομείς (π.χ. ακίνητα), έχει παρόμοια αποτελέσματα.

Όλα αυτά τα αποτελέσματα παρουσιάστηκαν μπροστά στα μάτια μας ανάγλυφα τον τελευταίο καιρό με την παρούσα σαρωτική παγκόσμια οικονομική κρίση, αλλά και λίγο πιο πριν με τις εξεγέρσεις λαών σε φτωχές χώρες στις οποίες ακρίβηνε υπερβολικά το ρύζι ή άλλα βασικά είδη διατροφής τους και δεν μπορούσαν να τα αγοράσουν! Όμως το τελευταίο δεν άγγιξε και τόσο την προσοχή της μεγάλης μάζας των πολιτών της Δύσης, επειδή οι άνθρωποι σπανίως διαθέτουν το χάρισμα της ευαισθησίας, που είναι έννοια παρανοημένη και παραπεταμένη και την οποία όμως, όσο ισχυροί και να είναι, ζητούν από τους άλλους όταν βρίσκονται οι ίδιοι σε ανάγκη. Να μην ξεχάσουμε ότι ο ισχυρός υπουργός οικονομίας των ΗΠΑ, Χένρι Πόλσον, ζητούσε γονατιστός (!) από την δημοκρατική γερουσιαστή κ.Ν.Πελόσι να στηρίξει την ψήφιση του σχεδίου διάσωσης των τραπεζών πριν από λίγες ημέρες. Πόσο όμως κατανοούσε τα προβλήματα επιβίωσης των άλλων ανθρώπων οπουδήποτε στον κόσμο; Υποθέτουμε καθόλου.

Εξάλλου ενδεικτικά οι πολυτελείς διακοπές σαββατοκύριακου των μεγάλων στελεχών των σωζόμενων εταιρειών (συγκεκριμένα της σωσμένης AIG) εν μέσω επικείμενης φτώχειας και κρίσης, καθώς και η πολυδάπανη προετοιμασία της Συνόδου G8, το αποδεικνύουν.

Αυτό λοιπόν το είδος οικονομικής δραστηριότητας, κατά τη γνώμη μας, αποτελεί αδίκημα σχετικά με το διεθνή νόμο, είτε το επιτρέπει το εθνικό δίκαιο είτε όχι. **Καθίσταται αδίκημα και παύει να είναι μια έκφραση της ελευθερίας κάποιου επιχειρηματία ή νομικού υποκειμένου, από τη στιγμή που αυτός ο επιχειρηματίας είναι πολύ ισχυρός και μπορεί να έχει μεγάλη έως και παγκόσμια επιρροή.** Η κλίμακα της επιρροής βγάζει τον συγκεκριμένο επιχειρηματία έξω από την λογική της ατομικής ελευθερίας και την τοποθετεί στο πλαίσιο της άσκησης ισχύος. Θα πρέπει λοιπόν να κάνουμε μια αποσύνδεση ανάμεσα στην μικρής εμβέλειας επιχείρηση και στην μεγάλη επιχείρηση. Ή, αν δεν μπορούμε να κάνουμε τη διάκριση, να ισχύσει για όλες το ίδιο. Δεν μπορεί να γίνονται πόλεμοι ή εμπάργκο, επειδή σε κάποιες χώρες τα καθεστώτα καταπιέζουν τις γυναίκες ή διάφορες κοινωνικές ομάδες ή όλους και παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, και μετά να επιτρέπουμε σε κάποιους άλλους να τους καταπιέζουν ή να τους σκοτώνουν με άλλον τρόπο και χωρίς

σφαίρες, όπως μέσω των οικονομικών παιχνιδιών.

Είναι ώρα να ερευνηθεί η υπαγωγή στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (που εδρεύει και αυτό στη Χάγη) και των οικονομικών εγκλημάτων αυτού του είδους, γιατί στρέφονται κατά της ανθρωπότητας και η επιρροή τους μπορεί να είναι τόσο μοιραία όσο και των πολεμικών εγκλημάτων.

Ήδη στις ΗΠΑ γίνεται έρευνα για τις πράξεις αυτών των ανθρώπων που οδήγησαν την παγκόσμια οικονομία στο χάος. Όμως δεν αρκεί κατά την γνώμη μας να μην έχουν παραβιάσει τους κείμενους εθνικούς τους νόμους. Δηλαδή δεν πρέπει να ελέγχονται μόνον για την παράνομη πράξη που τυχόν έχουν κάνει μέσα στο συγκεκριμένο εθνικό νομικό πλαίσιο, αλλά και με βάση τους διεθνείς νόμους για την την πρακτική της κερδοσκοπίας καθαυτή είτε αυτή γίνεται πάνω σε βασικά είδη είτε σε άλλα είδη, καθώς και για τις συνέπειές της. Η πρακτική αυτή θα μπορούσε ίσως να επιτρέπεται από τους νόμους των διαφόρων χωρών, ωστόσο θα αντέβαιναν (και αυτή και ένας τέτοιος εθνικός νόμος) στον διεθνή νόμο, επειδή παραβιάζουν αρχές όπως η αξιοπρέπεια του ανθρώπου, η ασφάλεια, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ελευθερία κ.ο.κ.

Ειδικά δε η κερδοσκοπία πάνω στα βασικά είδη πρέπει να απαγορεύεται απολύτως, γιατί αλλιώς είναι σαν να εμπορεύεται κανείς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα περίφημα ατομικά δικαιώματα. Το αποτέλεσμα παραμένει το ίδιο με αυτό που επιφέρουν οι πόλεμοι, αν και οι μέθοδοι μπορεί να αλλάζουν, αλλά αυτό δεν πρέπει να μας μπερδεύει.

Οι διάφορες δικαιοϊκές αρχές δεν θεοπίστηκαν για χάρη των εταιρειών, αλλά για χάρη των ανθρώπων των ίδιων. Αυτό χρειάζεται περισσότερη προσοχή και σκέψη. Αν εννοούμε ότι ο καθένας κάνει ό,τι θέλει ή σε τελευταία ανάλυση ό,τι μπορεί, τότε ο ισχυρός μπορεί πραγματικά από την άποψη αυτή να σαρώσει όλες τις αρχές του κόσμου. Όμως τότε μήπως μιλάμε για έναν κόσμο νιτσεϊκό, αλλά δεν το ομολογούμε; Ή μήπως αντιθέτως μιλάμε για μια αναρχική κοινωνία; Το τελευταίο μάλλον αποκλείεται δεδομένου ότι το φιλελεύθερο δόγμα στην πράξη συνδυάστηκε με μεγαλύτερο αστυνομικό έλεγχο των πολιτών. Ο ίδιος ο νόμος είναι ένας περιορισμός. Όμως χωρίς νόμο η κοινωνία δεν μπορεί να υπάρξει. Η ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνία και το άτομο είναι δύσκολη και μόνον η εξέλιξη μπορεί να μας αποκαλύψει τη σωστή σύνθεση ανάμεσά τους. Εδώ όμως δεν μπορούν να χωρέσουν οι μεγαλόσχημες εκφράσεις για ελευθερία της οικονομίας, επειδή αυτή δήθεν αυτορρυθμίζεται (που αποδείχθηκε δραματικά ότι δεν μπορεί να αυτορρυθμισθεί!).

Αν μπορούσε η οικονομία να αυτορρυθμισθεί, τότε θα μπορούσαν να αυτορρυθμισθούν τα πάντα: η παιδεία, η κοινωνία, η πολιτική, οι οικογένειες, η κίνηση των αυτοκινήτων και

άλλα. Μάλιστα αυτό θα συνέβαινε ακόμη πιο εύκολα σε αυτούς τους τομείς, επειδή η οικονομία είναι ακόμη πιο δύσκολα ελέγξιμος τομέας, αφού συγκεντρώνει όλη την άγρια επιθυμία του ανθρώπου για πλουτισμό και εξουσία.Είναι μάλιστα τόσο συνηθισμένη η τακτική αυτή της τόνωσης των μεγάλων εταιρειών εκ μέρους του κράτους που έχουν καταντήσει οι φιλελεύθεροι να αρνούνται ειδικά το κράτος πρόνοιας για τους φτωχούς, αλλά να το λειτουργούν σαν κράτος πρόνοιας για τους πλούσιους.

Αλλά τι είδους φιλελεύθερη οικονομία είναι αυτή και πού είναι η απουσία του κράτους;Το ότι και ο κρατισμός είναι ανεπαρκής για ορθό έλεγχο είναι απολύτως ορθό, αλλά είναι και πιο ορατό και έχει ήδη αναλυθεί αρκετά με την πάροδο του χρόνου.Επομένως πρέπει να καταλήξουμε στο ότι η βάση όλων αυτών των προβλημάτων είναι ανθρωπολογική και χωρίς τη λύση αυτού του παράγοντα δεν μπορούμε να βρούμε οριστική λύση σε κανένα πρόβλημα.

Αυτό όμως τελικά σημαίνει ένα μόνον πράγμα: ότι προς το παρόν δεν έχουμε το δικαίωμα να μιλάμε για δόγματα, αλλά μόνον να προσπαθούμε να κάνουμε κατά περίπτωση (σε τόπο και χρόνο) το καλύτερο που μπορούμε σε σχέση με τους ανώτερους στόχους, αυτούς που έχουμε θέσει σαν ανθρωπότητα μέσα από τη γνώση που απέκτησε από τις οδυνηρές εμπειρίες της, μέσα από τη δύσκολη ιστορική πορεία της.

Ιωάννα Μουτσοπούλου,

Μέλος της Γραμματείας της ΜΚΟ Σόλων

Φωτο:wikipedia